

Ja pripadam onima koji veruju u to da je kultura politička, etička i estetska legitimacija radnih ljudi. Ja takođe ne verujem da je radni čovek neka posebna društvena kategorija. To je svaki čovek ovog jugoslovenskog društva koji obrađuje zemlju, kopa rude, vozi kamione, pravi mašine, piše knjige, pronalazi nepronadeno, leći svoje sugrađane i govori na kongresima. Radni čovek je jednako i predsednik vlade i onaj koji mu na benzinskoj pumpi deterdžentom pere šoferšajbnu njegovih službenih kola.

Zato je za mene odnos: radni ljudi — kultura, odnos subjekta prema samome sebi i međusobni odnos subjekata, a nikako odnos jedne formacije prema drugoj.

Ne bih zato bio za razgovor na bilo koju temu koja bi odnos konfrontacije dvaju fenomena a priori utvrdila kao činjenicu, kao situaciju koju treba reformisati, već za razgovor koji bi pridoneo da se takva konfrontacija negira u potpunosti, da se opšte osećanje izdvojenosti kulture kao nekog društvenog sektora, kao nečega što može da se približava ljudima i da im se daje ili dozira, proglasi zabludom.

Kada bismo kulturu osećali, kada bismo je shvatili kao naša znanja, naše afinitete, naše stvaralačko ispoljavanje, naš napor da živimo bolje kao zajednica a ne kao pojedinci, onda bismo iskoristili jedinu pravu šansu ovoga skupa, šansu da bar približno utvrdimo šta smo kao sociolozi, pisci i filozofi učinili i šta činimo da u jednom međunarodnom nevremenu održimo svoj socijalistički brod u pravim vodama, na pravom kursu.

Tada bismo došli i do vidljivih saznanja o nivou i perspektivama naše kulture.

Jer svi smo mi, pre svega, obavezni da živimo u stanju stalne pune odgovornosti prema društvu kome pripadamo.

I kada imamo mnogo nepismenih — i to je naš poraz.

I kada nam je knjiga skupa i niskotiražna — to su naše odgovornosti prepuštene nedoraslima.

Pozorišne sale su prazne kada smo se u repertoaru otuđili od publike ili je potcenili. Sredstava za kulturu imamo malo zato što ne verujemo onima koje animiramo već zahtevamo etatističku raspodelu.

Kada se žalimo na otpore državnog aparata, na nerazumevanje i nemoć da se izborimo za svoja stanovišta, znači da smo kapitalirali, da smo u stvaralačkoj borbi za novo društvo išli samo do granice nerizikovanja

KULTURA KAO ODNOS

TOMISLAV KETIG

našeg ličnog komoditeta, a uspesi su obično iza te granice. Ne možemo se ideološki boriti protiv etatizma a finansijski se oslanjati na njega.

Sve ovo kažem da bih izrazio duboko neslaganje sa koncepcijama o autonomiji kulture, o fiksiranju kulture kao neke oblasti koja je isključivo rezervat stvaralaca i društveni sektor u kome oni treba da imaju neprikosnoveno pravo samoupravljanja. Ako se izborimo za autonomiju kulture (u tom slučaju elitne) onda smo istovremeno ostavili širom otvorena vrata za procvat autonomije primitivizma na drugoj strani. To ne može da prihvati nijedno odgovorno društvo, po najmanje socijalističko.

Nijedno društvo, takođe, pa ni naše nije isparcelisano zemljište na kome paralelno rastu razne stvari. Svako društvo je posledica prožimanja svih njegovih oblika i ostvarenja. Posebno kultura nije parcela. Kultura je ono što nas spaja, a ako je nema onda je nekultura ono što nas međusobno otuđuje. Ne može se autonomno i profesionalno samoupravljati ljudskim duhom, etikom, ljubavlju, rečima i estetskim i idejnim uverenjima.

Može se, međutim, svojim delom i svojim stavovima boriti za nove koncepcije. Kada bi naši umetnici i filozofi, umesto prava na autonomiju izborili pravo svoje pune stvaralačke participacije u kreiranju društvene politike to bi daleko više značilo i za kulturu i za pravi raspored ljudi i za raspodelu odgovornosti.

Mi bismo društvo podeljeno na one koji rukovode i one koji su rukovođeni. A ako to još nije svugde tako, onda je neophodno da se postignu jednaka prava upravljanja uz jednake dužnosti delanja. Zadatak kulturnih stvaralaca je da se u ovom procesu nađu na pravom mestu i na pravoj strani.

Takav naš društveni angažman bio bi prvi primarni deo našeg samoupravljanja kulturom.

Drugi primarni deo bio bi naša stvaralačka aktivnost — naša umetnička ostvarenja.

Svi koncepti izvan ovoga, po mom dubokom uverenju, su retrogradni. Oni su posledica upoređivanja, a komparacije sa konzervativnijim društvenim uređenjima nisu ono što može da nam pomogne, već da nas koči, da nas bezrazložno deli, sukobljava i izaziva ekscese i probleme koji će nas sigurno diskreditovati i pred svojim društvom i vremenom i pred istorijom.

DRVENI KONJ

Koja misao prijatelju na naš put
i zvezda povratnica na čelu
Drveni konj se na pretnici klata
Uz njega mrtav jahač leži nevidljiv

Nemoćan za pšenicu belicu u zagladnelom vrisku
Nemoćan pred rekam brodolomnom gde se neće
[utopiti]

U šupljim očima mu morske zvezde trag
pustinjском solju zasut predeo sjaja

Drveni konj
Drveni konj zastao na belom uzletanju
ko drven most na pustom polju sam
i utopljenik nevidljiv uz njega u reci otekloj

BALADA

Bokvica je krenula u zvezdan rečni vir
Znak tajne boljke iščupao joj korenje
Uz put su je pojeli insekti
pretvoreni u živo kamenje

Na mestu tom neće izrasti biljka
Ni vetar podići jarbol s zelenim jedrom
Na mestu tom ničeg nema
Zvezdani vir odseliće se s drugim nebom

I rečni duh u prividenju viltinog konjica
odavno besciljno sanja ili ne sanja
najlepši suncu vodeni cvel
na mestu tom gde ničeg nema

Ljubiša đidić

I misao graditelja čamca
i pseći lavež na kamenjaru
podjednako su isli
na mestu tom gde ničeg nema

Tamo se samo istanjilo tvoje telo
najtanje u životu bokvice
Ona je krenula iz febe

MIROTVORCI

Mirotvorci silaze lutajući u podzemlje
Kostur njihovog bola raspet na obzorju
ko beli sjaj ovog kazivanja
Pod njima crna ponornica
Nad njima zvezda ponoćnica

Figura koja ih prati nevidljiva je na vidiku
Najlakše je lutati dnom mora gde su mrtve lađe
Najlakše je dobiti bela krila na vetru

Najlakše je žudeti za daljinom
Najlakše je voleti srbiju

Minotvorci su zalutali na putu
Figura dolazi u znaku ptice
u znaku ribe
u znaku kruga
koji pravi prsten oko njih
i čeka njihovo venčanje

LUK

Na krovovima nas je plašio vilenjak strašni
a vuklo se iza nama naše parče neba
i dolazili gavrani na isповest
Ispadali nam iz tela goniči tamnih figura
dok smo podnosili njihova koplja silazići na more

Prijatelju koji imaš drvo u vrtu
bez vetrova sa južnih gora
kome belo more dodiruje usamljen dom
kao poljubac usnu
i odnosi utopljenike venčane morskom zvezdom
i zahtim im oprašta život
i podiže brodolomno popodne
i zahtim im oprašta čamac
Prijatelju koji nemaš svoje more

(Straši nas vilenjak noćni na krovu)
Ti stojš na mišanu moga koplja sa vrhom od zlata
a luk do tebe povezuju parčadi neba
koje gavranovi odnose u kljunu